

**SESJA TERENOWA „LASY, ŁĄKI I BAGNA
POŁUDNIOWEJ LITWY” NA
LV ZJEŹDZIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA
BOTANICZNEGO (DZUKIJSKI PARK
NARODOWY, LITWA, 1–4 WRZEŚNIA 2010)**

**Field session ‘Forests, meadows and swamps of
southern Lithuania’ on the 55th Congress of the
Polish Botanical Society (Dzukija National Park,
Lithuania, 1–4 September 2010)**

Sesja „Lasy, łąki i bagna południowej Litwy” była jedną z kilkunastu sesji terenowych, jakie organizatorzy 55. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, który odbywał się w Warszawie, zaproponowali jego uczestnikom. Trwała cztery dni, od 1 do 4 września, a wzięło w niej udział 29 osób.

Pierwszy dzień wycieczki obejmował przejazd z Warszawy przez Augustów na Litwę, do odległych o 40 km od granicy Druskiennik. To niewielkie miasto, położone po południowej stronie Niemna, pośród rozległych lasów, jest znanym od przeszło 200 lat uzdrowiskiem, uważanym za najpiękniejsze na obszarze północno-wschodniej Europy. Słynie ze słonych źródeł i korzystnego mikroklimatu. Po zakwaterowaniu w hotelu mieliśmy okazję zwiedzić m.in. piękny, rozległy park zdrojowy założony w latach 80. XIX wieku, z późnoneoklasycystycznymi pawilonami i pijalniami wód, a także zobaczyć resztki starej zabudowy uzdrowiska – urokliwe, drewniane wille z przełomu XIX i XX w., często już nieużytkowane i, niestety, niszczone. Nie istnieje m.in. willa „Poganka”, należąca do marszałka J. Piłsudskiego, w latach 20. XX w. częste goście uzdrowiska.

Druskienniki należą do regionu Dzukija, obejmującego południowo-wschodnią część Litwy, między Niemnem a Wilią. Ten obszar wyróżnia urozmaicony młodoglacjalny krajobraz, ukształtowany przez ostatnie zlodowacenie bałtyckie, a także bogata sieć wodna. Największą część regionu pokrywają lasy, przede wszystkim bory sosnowe, spośród których bardzo częste są mszyste bory sosnowe i świerkowo-sosnowe ze związku *Dicrano-Pinion*. Na niewielkich powierzchniach niezabagnionych, żyznych siedlisk

spotyka się kresowe stanowiska grądu *Tilio-Carpinetum*. Na roślinność nieleśną omawianego obszaru składają się głównie torfowiska – niskie, wysokie i przejściowe, wilgotne i świeże łąki, zajmujące nieduże powierzchnie, a także kontynentalne murawy napiaskowe na wydmach i zboczach dolin rzecznych.

W porównaniu z innymi częściami Litwy region Dzūkiji podlegał mniejszym zmianom gospodarczym i społecznym, co sprzyjało zachowaniu tradycyjnego stylu życia zamieszkujących tam ludzi. Ich byt w dużym stopniu związany jest z lasami, tak jak przed wiekami. Nadal utrzymują się krajobrazy leśne z rozsianymi tu i ówdzie małymi, malowniczymi wioskami, niewielkimi polami oraz z ekstensywnie użytkowanymi łąkami i pastwiskami nad rzekami. Wysokie wartości przyrodnicze i kulturowe regionu chroni Dzūkijski Park Narodowy, utworzony w 1991 roku. Podczas dwóch następnych dni mogliśmy poznać najbardziej interesujące fragmenty Parku i występującą tam roślinność. Naszym przewodnikiem był dr Mindaugas Lapelė z dyrekcji Dzūkieskiego Parku Narodowego (Ryc. 1), doskonale znający nie tylko przyrodę tego obszaru, ale także dobrze zorientowany w jego społecznych i kulturowych problemach. Dr Lapelė, autor opracowań dotyczących Parku, mówił interesująco, ze swadą i całkiem dobrze po polsku.

Ryc. 1. Dr Mindaugas Lapelė z Dzūkieskiego Parku Narodowego (fot. S. Loster).

Fig. 1. Dr. Mindaugas Lapelė from Dzūkija National Park (phot. S. Loster).

Dzūkijski Park Narodowy, największy na Litwie, o powierzchni ponad 58 tysięcy ha, odznacza się, podobnie jak cały region, dużą liczbą źródeł, strumieni, rzek i jezior (jest ich blisko 50). W okolicach Kačingė, po przejściu przez suchy bór sosnowy z udziałem m.in. *Goodyera repens* i widłaków *Lycopodium clavatum* i *L. annotinum*, widzieliśmy dwa jeziora – Pakampys, otoczone turzycowiskami niskimi i wilgotnymi łąkami, w których rosną m.in. liczne storczyki i inne rzadkie rośliny (np. *Saxifraga hirculus*), oraz dystroficzne jezioro Bedugnīs – wysokie torfowisko z pływającym płem i takimi gatunkami, jak *Carex limosa* i *Drosera rotundifolia*. Tego samego dnia z dawnego wzgórza zamkowego w Mereczu (po litewsku Merkinė) zobaczyliśmy piękny, rozległy widok na Niemen (Nemunas) i wpływającą do niego rzekę Mereczankę (Merkys) (Ryc. 2), na zboczach której oglądaliśmy dobrze zachowane kserotermiczne murawy napiaskowe *Spergulo vernalis-Corynephorum*, z udziałem m.in. *Jovibarba sobolifera*, *Plantago indica* i *Festuca psammophila*. Bardzo interesujące dla wszystkich uczestników było rozległe torfowisko i równocześnie rezerwat ścisły Čepkeliai, położone u źródeł rzeki Katry i Uły (Ryc. 3). Torfowisko, mające powierzchnię ponad 5800 ha, powstało na skutek zarastania zbiorników, które pozostały w dniu przyładowcowego jeziora. Najcenniejsze w rezerwacie są torfowiska wysokie – zajmujący największą powierzchnię mszar *Ledo-Pinetum sylvestris* z *Ledum palustre*, *Vaccinium uliginosum* i *Oxycoccus palustris* oraz otwarty mszar *Sphagnetum magellanici*, w którym obficie występują m.in. *Andromeda polifolia* i *Drosera rotundifolia*. Sąsiadujące z torfowiskiem śródlądowe wydmy porastają bory sosnowe mszysto-porostowe i bory świerkowe. Przecinająca pasmo wydym rzeka Uła wyróżnia się bardzo różnorodnym ukształtowaniem brzegów; my widzieliśmy szczególnie malowniczy przełom rzeki między wsiami Zervynos i Mančiagirė, gdzie są m.in. stanowiska *Silene lithuanica*, i położone tuż przy rzece źródło, którego wydajność ocenia się na ponad 130 m³ wody na dobę. Jest to jeden z najbardziej znanych w regionie pomników przyrody, nazwany „Ulosakis” (Oko Uły).

Ryc. 2. Mierczanka (po lewej) i Niemen pod Mierczem – dwie główne rzeki w Dzukijskim Parku Narodowym (fot. Z. Dzwonko).

Fig. 2. Mierczanka (on the left) and Niemen near Miercz – two main rivers in the Dzukija National Park (phot. Z. Dzwonko).

Na całym obszarze Dzukijskiego Parku Narodowego występuje ponad 750 gatunków roślin naczyniowych, z czego 101 gatunków znajduje się w „czerwonej księdze” Litwy. Na bryoflorę Parku składa się 210 gatunków, czyli 45% wszystkich gatunków mszaków stwierdzonych na Litwie. Szczególnie bogate są bioty grzybów (771 gatunków grzybów wielkoowocnikowych) i porostów (258 gatunków). Od 1994 roku Dzukijski Park Narodowy jest obszarem Natura 2000.

Dzięki staraniom organizatorów oraz entuzjastom prowadzącego sesję dr. M. Lapelė, uczestnicy wycieczki mogli także poznać najciekawsze obiekty prezentujące bogactwo dziedzictwa kulturowego zwiedzanego regionu. W krótkim sprawozdaniu trudno opisać wszystkie oglądane przez nas miejsca i obiekty, wspomnę zatem o najważniejszych. Zwiedzaliśmy m.in.

Miercz – w XIV w. jedno z najważniejszych centrów obronnych, ekonomicznych i religijnych Litwy. Obecnie jest to małe miasto, którego fragment, z dobrze zachowaną siecią ulic i układem miejskiego placu stanowi zabytek urbanistyki. Zabytkiem architektury jest też kościół z XV w., w którym są m.in. otoczone kultem obrazy Matki Boskiej. W Marcinkańcach (Marcinkonys), jednej z największych wsi na Litwie, obejrzelśmy bogatą kolekcję sprzętów, przedmiotów codziennego użytku, narzędzi gospodarskich i rzemieślniczych, zgromadzoną w tamtejszym muzeum etnograficznym. W tej wsi jest też usytuowany na niewielkim wzniesieniu drewniany kościół z drugiej połowy XIX w., otoczony kamiennym murem z początku XX w., z dobrze zachowanymi stacjami Męki Pańskiej. We wsi Zerwiny (Zervynos) nad Ułą zwracały naszą uwagę chaty z artystycznie

Ryc. 3. Uczestnicy wycieczki w rezerwacie „Čepkeliai” (fot. Z. Dzwonko).

Fig. 3. The participants of excursion in the nature reserve „Čepkeliai” (phot. Z. Dzwonko).

rzeźbionymi elementami okien; tam zachowało się blisko 50 drewnianych gospodarstw z XVIII i XIX w. W tej miejscowości znajdują się także trzy stare, rzeźbione drewniane krzyże.

Do tego bogatego i różnorodnego programu trzeba dodać wizyty w Dyrekcji, nowym Centrum Edukacyjnym Dzukijskiego Parku Narodowego i w Centrum Informacyjnym rezerwatu Čepkeliai. Dla uczestników sesji przygotowano także wieczór regionalny z tradycyjnymi potrawami i charakterystycznymi dla regionu pieśniami i tańcami.

W ostatnim dniu wycieczki, w drodze powrotnej do Warszawy, zatrzymaliśmy się w Liszkowie (Liškiava), wsi położonej nad Niemnem, by zwiedzić malowniczo położony na wysokim brzegu dawny klasztor poddominikański, będący przykładem późnobarokowej architektury. We wnętrzu kościoła można podziwiać rokokowe ołtarze, uznawane za najcenniejsze zabytki z tego okresu na Litwie.

Sesja była bardzo dobrze zorganizowana i starannie przygotowana. Niewątpliwie duża w tym zasługa jej koordynatorki – mgr Izabeli Kirpluk z Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego, której pomagał Włodzimierz Winiarski. Słowa uznania należą się także doktorowi Mindaugasowi Lapelė, który z dużym zaangażowaniem starał się pokazać nam zróżnicowanie przyrodnicze i wyjątkowy walor regionu Dzukiji. Otrzymaliśmy niezbędne materiały omawiające przyrodę, historię i kulturę regionu (m.in. ilustrowane fotografiami, rycinami i mapkami szczegółowe opracowanie pod red. A. Obidzińskiego, do którego często sięgałam pisząc to sprawozdanie). Organizatorom tej udanej sesji muszę jednak wytknąć na koniec jedno niedopatrzenie, a mianowicie dość chłodną i deszczową pogodę, wyraźnie lepszą dopiero w ostatnim dniu wycieczki.

Stefania LOSTER